

Naša Domowina

Informacije třěšneho zwjazka • Informacije kšywowego zwězka • Informationen des Dachverbandes

Europa bě z hosćom we Łužicy

Kedźbliwje slědowachu delegaća 51. kongresa FUEN słowam rěčnikow, kaž tu městopředsydy Domowiny Pětra Petricka.

Wot 24. do 28. meje wotmě so w Budyšinje 51. kongres FUEN, lětné zetkanje Federalistiskeje unije europskich narodnych skupin. 250 delegatow z 32 krajow Europy so na nim wobdźěli. Wobsahowy wjeršk bě jednohótsne schwalenje Charty awtochtonych narodnych mjeńšin/ludowych skupin w Europje. FUEN a MENS, Młodźina europskich narodnych skupin, běštej ju zhromadnje nadźětałoj. „Předpožtožimy z chartu bilancu škita mjeńšin w Europje a definujemy naše wizije za přichod“, hódnoćeše prezident FUEN Romedi Arquint. Předsyđa čłonskich narodnych organizacijow, mjez nimi předsyda Domowiny Jan Nuk, chartu podpisaču.

W srjedźišću kongresa pak steješe kubljanje, tute za wšě narodne mjeńšiny nimoměry

ważne prašenje. Skupina fachowcow z wjacorych krajow – rěčespytnicy, jurisca, žurnalisća, historikarjo a kubłanscy eksperća – wjedžeše wo tym intensiwny interdisciplinarny dialog a načisny „Kubłanske směrnicy Łužiskich Serbow“ (wozewjene pod www.domowina.de a www.fuen.org). W nich žadaja sej wutworjenje samopostajenych šulskich kubłanišćow serbskeho luda, zaručenje ramikowych wuměnjenjow za zdźerženje resp. wutworjenje dalších zjawnych rěčnych rumow, zaručenje materielných a finansielných ressourcew za zachowanje kubłanišćow ze serbskimi kubłanskimi poskitkami kaž tež wobdźělenje Zwjazka na spěchowanjku serbskeho šulstwa. Kubłanske směrnicy

Situaciju narodnych mjeńšin rysowaše Csaba Tabajdi, zastupca a předsyda interfrakciskeje džěłoweje skupiny za narodne mjeńšiny a regionalne rěče Europskeho parlamenta.

su delegaća kongresa schwalili. Woni budu Serbam ze zakładom w jednanjach wosebje ze sakskim knježerstwom wo zachowanje serbskich srjedźnych šulow.

Delegaća słyšachu přednoški wo rozdělňnych pučach a wuměnjenjach za rewitalizaciju mjeńšinowych rěčow. Mjez referentami běchu zastupjerjo Bretonow z Francoskeje, Němcow z Madžarskeje, Serbja sami a družy. Kongres skónči so z mjezynarodnym kulturnym programom „Europa z hosćom we Łužicy“ sobotu w Budyšinje. Z nim bě so Domowina wuspěšnje na wubědźowanju „Němska – kraj idejow“ wobdźělila.

Číslo 2 - 2006

Z wobsaha -
Aus dem Inhalt

strona/Seite 2:

- Mnohe nowe wučbnyce za kóždy šulski schodžek

strona/Seite 3:

- Erste Wirtschaftskonferenz der Domowina
- Hłowna zhromadźizna zwolana

strona/Seite 4:

- Wuski zwisk mjez wuwicom ludnosće a hospodarstwa
- Degeneracija serbskeje rěče?

strona/Seite 5:

- Serbščina w džěłowym swěće - móžnosće a hranicy

strona/Seite 6:

- Dolnoserbska rěc jo blisko pólskej rěcy

strona/Seite 7:

- Wobknježenje rěče partnera ma za najwažniši fundament
- Wutroba kóždeho naroda je hospodarstwo

strona/Seite 8:

- Wulki swjěžeń na Njepilic dworje
- „Złoty palc“ w Budyskim džiwadle

Wulke wjeselo mějachu přihladowarjo kaž tu prezident FUEN Romedi Arquint (nalěwo přědku) a sobuskutkowacy mjezynarodneho folklorneho programa „Europa z hosćom we Łužicy“, kiž předstajaj so dnja 27. meje na Budyskich Žitnych wikach. Fota: Jurij Helgest

Mnohe nowe wučbnyce za kóždy šulski schodženek

Z wotriadnicu RCW Annett Džédžikowej rozmołwješe so Božena Pawliček

Předleža k nowemu šulskemu létu wšitke planowane wučbnyce a materialije za šule w Hornjej a Delnjej Łužicy?

W našim hospodarskim planje 2006 bě planowanych 28 titulow, t. r. 13 wučbnicow, 13 džětowych zešiwkow a dalši material, kotryž w Ludowym nakładnistwje Domowina wudachmy. K spočatkej noweho šulskeho léta 27 z nich šulam předležaše. Druhi nakład słownička za zakładnu šulu wučbnyce dla falowacych financnych srědkow ke kónceju léta 2006/spočatk 2007.

Zwonka kooperacije z LND nadžětachmy nimo toho wosom dalšich titulow, kaž material za zakładnu šulu „Žiwjenski rum sadowa łuka“, džětowy zešiwk „Islam“ za srjedźnu šulu/gymnazij a dodatny material za wěcnu wědu w Delnjej Łužicy. Wěmy drje, zo je potřeba wo wjele wjetša, ale nažel njeje nam z džětowej a financnjeje kapacity móžno, tuchwilu wšitkim přečam wučerjow wotpowědować.

Wobdžětaný prawopisny słownik je lóni wušoľ. Što woznamjenješe to za wuwijanje resp. předžětanje wučbnicow?

We wšitkich nowowuwitych wučbnicach za Hornju Łužicu smy wobkedžbowali pra-

wopisne změny po wudaću předžětaneho prawopisneho słownika, a to hižo druhe léto. Wo prawopisnych změnach smy byli jara derje informowani, dokelž mamy zastupjerku w Hornjoserbskej rěčneju komisiji. Po nowym zarjadniskim předpisu kultusoweho ministerstwa mamy hač do léta 2011 wšitke wučbnyce a džětowe zešiwki wotpowědnje nowemu prawopiseju předžětać.

Kotre knihi abo materialije su létsa wosebje kedžbyhódne?

Poprawom je wuwice kóždeju noweju knihi wužadanje. Zawjedženje nowych wučbnych planow w léće 2004 rěkaše za nas, zo postupnje za wšitke předmjety w kóždym

lětniku nowe wučbne materialije wuwijamy a poskićimy. Tu někotre přikłady:

Za zakładnu šulu smy létsa dodžěłali nowej seriji za předmjety matematiku a wěcnu wědu. Hišće njedospołny je rjad za serbsčinu jako druha rěč, a z wuwijanjem noweho rjadu čitankow smy započinali. Za srjedźne šule a gymnazij přihotujemy postupnje nowe wučbnyce za fachowu wučbu: stawizny, geografiju a biologiju. Tu je wosebita čez wuwijanje nowych terminow. Wulke wužadanje su wězo tež materialije za serbsčinu po koncepcje 2plus, kaž čitanki a maćeršćiny, dokelž je na šulach wot Slepohu do Pančic

zamóžnosć serbsčiny chětro rozdžělna, ale njemóžemy jednotliwym šulam wosebity wučbnyce poskićić. Za Delnju Łužicu smy wudospołnili rjad wučbnicow za matematiku hač do 6. lětnika, kotraž so nětko – jako pokročowanje modela WITAJ w pěstowarni – w serbsčinje wuwučuje. Wjeselimo so tež, zo dže wučbny material za wěcnu wědu po wuprowowanskim času nětko do produkcije.

Tež nowej džětowej zešiwkaj za serbsčinu jako cuza rěč w 7. a 8. lětniku předležitej. Na kotrych šulach so to wuwučuje?

Zešiwkaj wudospołnjatej rjad „Wuknu serbsce – Zwučuju serbsce“ za serbsce wuknjacych, kotřiž wot doma serbsce njerěča. Wučerjo budu zešiwkaj w jara rozdžělnych skupinach wužiwać, t. r. w skupinach, kiž su so w zakładnej šuli po rěčneju rozdžělnych wariantach abo modelach wuwučowali. Myslu sej, zo móžetej so zešiwkaj we wšěch našich serbskich srjedźnych šulach wužiwać kaž tež w Kulowje, Slepom a Wojerecach a runje tak na gymnaziju. Najlěpše wuslědky hodža so zawěsće docpěć, hdyž džěta wučer paralelnje z wučbnyce „Wuknu serbsce“ a z džětowym zešiwkom „Zwučuju serbsce“.

Foto: Kathrin Šwjelina

Wót 22. do 29. julija jo se 17 žowcow a gólcow w šulskej młodowni w Jarješku pla Derbna předny raz w WITAJ-campje wódychnuś mógało. Žiři su mógaći basliś, mólowaś, rejowaś, spiwaś, graś a se wě, w basinje plěwaś. Su sportowy swěžen, wódowu a nurjańsku olympiadu pšewjadli, a to jo wšykno w serbskej rěcy wótběžało.

Wo ewaluaciji 2plus

Fachowcy RCW wobdžělichu so dnja 22.6.2006 w Budyskim regionalnym šulskim zarjedze na prezentaciji mjezyrozprawy Hamburgskeje uniwersity wo ewaluaciji koncepta 2plus. Hladajo na zaměr ewaluacije, kotryž zamołwita profesorka Gogolin na naprašowanje přitomnych pomjenowa z temu: „Was bedeutet das Modell für den potentiellen Bildungserfolg“, wostawaja mnohe prašenja nastupajo kwalitu maćernorěčneho kubłanja serbskich džěci njewotmołwjene. Kubłanski wuběr Domowiny budže so z tematiku hłubšo zaběrać a so ze zamołwitými sobudžětaćerkami ze sakskeho kultusoweho ministerstwa konsultować.

Počas pši kubłanju w serbsčinje

Předne studijne léto intensiwnego dalejkubłanja w serbsčinje jo se wuspěšnje zakóncowało paralelnje k šulskemu létu. Na nim wobžělijo se pěš ceptarkow serbsčiny ze zakładnych šulow w Brjazynje, Janšojcach, Wětošowje, Bórkowach/Wjerbnje a Zakrjeju. Wóni kšě wuwucowaś pózdzej we Witaj-projekse. Tši fachowe ceptarki-nje-serbsčinarke z Dolnoserbskego gymnaziuma pšigótujo se rěčneju a metodiskim na to, wuwucowaś pšedmjata stawizny a LER (wugótowanje žywjnja, etika a nabožnina) bilingualnje, to groni wuwucowaś pšedmjat modularnje w serbskej rěcy. Centralne pšedmjaty

su komunikacija, serbsčina ako žětowa rěč w šulskej gózinje a žětarnicka, w kótareju pšigótujo specifiske wučbne materialije.

Nowe mě - nadawki samske

Z tym, až jo Dolnoserbski gymnazium w Chóšebuzu pšejšeł wót 1. januara 2006 do nosarstwa města, jo dostało Žětanišćo za kublańske wuwijanje Chóšebuz financnu samostatnosć a rownocasnje nowe mě: Žětanišćo za serbske kublańske wuwijanje (ABC). Jogo głowne nadawki su wóstali: wužětanje ramikowych planow za pšedmjat serbsčina za wšykne šulske schóžjeńki, dokubtanje ceptarkow a ceptarjow serbsčiny, wužětanje materialijow za pšedmjat serbsčina a ako

nachylny wósebny nadawk dalejkubłanje ceptarkow za WITAJ-projekt a za bilingwalnu wučbu a wužětanje materialijow za jich wučbu.

Swobodne socialne léto

W šulskim léće 2006/07 přewodža RCW znowa zchromadnje z młodžinskim towarstwom Pawk dobrowólnika w socialnym léće na polu kultury (FSJ). Jemu skića so składnosć, do powoňanja ponuchać a młodžinske a kulturne džěto aktiwnje sobu wobwliwować. Ze štyri přizjewjenjow bu młodostna wuzwolena. Wona budže jako rěčna partnerka we WITAJ-skupinach kubłarki při zaběrje z džěćimi podpěrować a změje nadawki w młodžinskim džěle.

Zrěčenje mjez Domowinu a čěskim wonkowym ministerstwom podpisa dnja 24. julija w Budyšinje předsyda Domowiny Jan Nuk w přitomnosći zastupowaceho wulkopóstanca Čěskeje republiky w Němskej, Jana Sechtera. Z nim poskičuje knježerstwo Čěskeje republiky Serbam třeći raz móžnosć, maćernorěčnu čěsku wučerku po swojich potřebach cyłe šulske lěto zasadzić. Třeće lěto budže wučerka Jana Štilerová na Serbskim gymnaziju w Budyšinje a na Chróšćanskej a Ralbičanskej zakładnej šuli wuwučować.

Foto: Janek Wowčer

Prěnja hospodarska konferenca Domowiny Erste Wirtschaftskonferenz der Domowina

Unter dem Thema „Die sorbische Sprache in der Wirtschaft“ fand am 28. Juni in Bautzen/Budyšin die erste Wirtschaftskonferenz der Domowina statt. An ihr nahmen rund 60 Fachleute und Interessenten teil, die über die wirtschaftliche und soziale Situation in der Lausitz und Anwendungsmöglichkeiten der sorbischen Sprache diskutierten. Dr. Měrćin Wałda, Wissenschaftler am Sorbischen Institut und – ebenso wie Dr. Elle, T. Retsche und M. Ziesch – Mitglied des Bundesvorstandes der Domowina, moderierte die Konferenz. Er unterstrich in seinem Schlusswort, es sei notwendig, den begonnenen Diskurs weiterzuführen und gut funktionierende Beispiele der Anwendung des Sorbischen in der Wirtschaft zu verallgemeinern. „Naša Domowina“ dokumentiert in Auszügen den Inhalt der Beiträge, die auf der Internetseite www.domowina.de veröffentlicht werden.

Zur Einführung sprach **Hanka Budarjowa/Buder** von der Marketinggesellschaft Oberlausitz-Niederschlesien. Sie verwies auf den engen Zusammenhang zwischen Bevölkerungs- und wirtschaftlicher Entwicklung. Die Einwohnerzahl in dieser Region habe seit 1990 um 13 Prozent abgenommen; nach den gegenwärtigen Prognosen solle sie bis zum Jahr 2020 noch einmal um 18 Prozent sinken. Das Angebot an Arbeitsplätzen und die damit für den Einzelnen verbundenen Zukunftschancen seien jedoch entscheidend dafür, ob die Menschen blieben oder wegzögen. Des Weiteren ging sie auf die unterschiedliche wirtschaftliche Dynamik in den verschiedenen Gegenden der Lausitz ein, die ihre Ursache vor allem in der unterschiedlichen Ausrichtung der Wirtschaft – lokal oder exportorientiert – haben.

Dr. Sonja Wölkowa/Wölke vom Sorbischen Institut versuchte in ihrem Vortrag eine Antwort zu finden auf die pro-

vokante Frage, ob von einer „Degeneration der sorbischen Sprache?“ zu sprechen ist. Ausgehend von aktuellen soziolinguistischen Bedingungen verwies sie auf die Konsequenzen, die aus der Globalisierung, der Beschleunigung des technischen und wissenschaftlichen Fortschritts oder der Entfaltung der Mediengesellschaft für die sorbische Sprache erwachsen. Eine Ursache dafür, dass der Eindruck einer sprachlichen Degeneration entstehe, bestehe darin, dass der prozentuale Anteil der nichtoffiziellen Situationen für die Anwendung der sorbischen Sprache zunehme, während der Anteil der offiziellen Sprachsituationen abnehme. Dadurch werden das Erlernen der Schriftnormen und ihre Aufnahme als Wert stark erschwert – der Mensch sei einfach nicht ausreichend an sie gewöhnt, so die Sprachwissenschaftlerin. Ein weiteres Hindernis seien auch die immer noch unzureichenden technischen Möglichkeiten beim Einsatz des Computers:

Sorben stünden vor der Herausforderung, nicht nur den Computer bedienen, sondern ihn auch den Anforderungen der sorbischen Sprache mit ihren spezifischen Schriftzeichen anpassen zu können. Das berge zugleich Chancen für Anbieter von Computern und Computerdienstleistungen, diese technischen Möglichkeiten zu schaffen und anzubieten. Die Zweisprachigkeit sei eine zusätzliche Kompetenz, die offensiver als etwas Besonderes betont werden sollte.

Die Möglichkeiten und Grenzen der Anwendung der sorbischen Sprache in der Wirtschaft erläuterte **Dr. Ludwig Ela/Elle**. Der Wissenschaftler des Sorbischen Instituts sagte, dass ihre Nutzung in der Arbeitswelt ohne Zweifel von Bedeutung für das Sorbische sei, dennoch bestünden dafür eher begrenzte Möglichkeiten: „Für die Wirtschaft in der Lausitz müssen wir feststellen:

(Fortsetzung auf Seite 4/
dale na stronje 4)

Hłowna zhromadźizna zwołana

13. Hłowna zhromadźizna Domowiny wotměje so dnja 31. měrca 2007 w Kulowje. To wobzjamny zwjazkowe předsydstwo na swojim posedženju dnja 1. julija w Dešnj. Předwidžane je, zo so na njej 110 delegatow wšěch župow a towarstwow wobdźěli. Woni su namohtwjeni, so aktiwne na přihotach Hłownjeje zhromadźizny wobdźelić. Wobsahowe čezišća chce zwjazkowe předsydstwo na swojim přichodnym posedženju dnja 9. septembra w Radworju schwalić.

Za wulkowokrjes

Zwjazkowe předsydstwo Domowiny zabra stejšico k wokrjesnej reformje, kiž so tuchwilu w Sakskej přihotuje. Domowina wupraji so za zjednočenje wokrjesow Budyšin a Kamjenc, zapřihejo tež dotalne bjezwokrjesne město Wojerecy, njeby-li so jeje namjet k wutworjenju wulkeho hornjołužiskeho wokrjesa w zakonju wobkedźbowat.

Wulki hornjołužiski wokrjes by wobpřihał tuchwilne wokrjesy Budyšin, Lubij, Žitawa, Kamjenc, Delnjošleska-Hornja Łužica kaž tež bjezwokrjesnej měsće Zhorjelc a Wojerecy.

Počesća Čišinskeho

Zwjazkowe předsydstwo a wjacore čłonske towarstwa Domowiny počesća lětsa najwuznamnišeho serbskeho basnika a dramatikarja Jakuba Barta-Čišinskeho skladnostnje jeho 150. posmjertnych narodnin. Zwjazk serbskich wumětcow wěnowaše jemu 28. swjedžen serbskeje poezije. Dnja 20. awgusta přeprasy Kamjenska župa „Michał Hórnik“ na swjedženske zarjadowanje do „Šule Čišinskeho“, kiž skónči so z kładženjom kwětkow při pomniku w Lipju. Towarstwo Cyrila a Metoda wuhotowa samsny dzeń nyšpor w klósterskej cyrkwi w Pančicach-Kukowje. Dnja 15. oktobra přepróšuje zwjazkowe předsydstwo na swjatočnosć do Němsko-Serbskeho ludoweho dźiwadła. Program wuhotuje hosćičelske dźiwadlo zhromadnje ze Serbskim ludowym ansamblom.

Die sorbische Sprache nutzen Unternehmer vor allem dann, wenn sie einen traditionellen, bekannten und stabilen Kreis sorbischer Klienten haben und sich ihr Wirkungskreis auf das sorbische Territorium konzentriert oder begrenzt.“ Viel stärker als bisher sollte über die Möglichkeit der Einbeziehung der wirtschaftlichen Komponente in die gesamte Förderung der sorbischen Sprache diskutiert werden. Dafür unterbreitete er eine Reihe von Vorschlägen, zum Beispiel stärkere Bemühungen um ihre Beachtung in öffentlichen Institutionen und Verwaltungen.

Für eine neue sorbische Sprachschule in der Oberlausitz plädierte **Hilža Nukowa/Nuck**, die sechs Jahre als Lehrerin an der ehemaligen Sorbischen Sprachschule Milkel gearbeitet hat. Sie stützte sich dabei auf Erfahrungen der Vergangenheit und die gegenwärtig unbefriedigende Situation. Am Beispiel der Schule für niedersorbische Sprache und Kultur, die ein Sachgebiet der Cottbuser Volkshochschule ist und von mehreren Institutionen kofinanziert wird, zeigte sie, wie solch ein anspruchsvolles Projekt funktionieren kann: „Wir brauchen kein Haus, sondern eine agile Person, die die Kurse organisiert, für sie wirbt und auch selbst bestimmte Lehrgänge durchführt.“ Dieser Vorschlag fand die Zustimmung nicht nur des Chefs der Bautzener Arbeitsagentur, Dr. Irmscher, der die gesamte Konferenz mit Interesse verfolgte.

Den einzigen niedersorbischen Beitrag hielt **Hermann Jahn**, in fünfter Generation Tischler in Dissen. Er berichtete darüber, wie er Verbindungen nach Polen geknüpft und in Wrocław eine Firma gegründet hat. Im Ausland zu wirken heißt für ihn: neue wirtschaftliche und private Kontakte aufbauen, die eigenen Produkte vermarkten und die des anderen Landes kennen lernen, eine Erweiterung des Handelsgebietes und die Beobachtung des europäischen Marktes.

Er unterstrich ebenso wie **Tomaš Rječka/Retschke**, Unternehmer aus Camina bei

Radibor und Mitglied des Präsidiums des Bundesvorstandes der Domowina, dass es notwendig sei, die Sprache des Nachbarn zu sprechen. T. Rječka bezeichnete die Beherrschung der Sprache des Partners als „das wichtigste Fundament einer guten und langfristigen Zusammenarbeit.“

Das Fach Sorbisch in der Berufsausbildung stand im Mittelpunkt des Vortrages von **Mikławš Krawc/Schneider**. Anhand eines umfangreichen Einblicks in Gesetze, Bedingungen und Praxis bot er eine anschauliche Übersicht der Anwendung der sorbischen Sprache in Lausitzer Berufsschulen seit 1948. Nach der Wende sei der Sorbischunterricht (mit 2 Wochenstunden) nur noch an der Sorbischen Fachschule für Sozialpädagogik in Bautzen Bestandteil der Ausbildung. Er wünsche sich, so Mikławš Krawc, dass von der Wirtschaftskonferenz der Domowina Impulse zur Verbesserung dieser Situation ausgehen mögen, damit der Sorbischunterricht breiter in der Berufsausbildung verankert werde. Das würde sowohl den bestehenden Gesetzen als auch den Forderungen der Sorben entsprechen.

Daran knüpfte **Mónika Cyžowa/Ziesch** an, die Vorsitzende des Bundes sorbischer Handwerker und Unternehmer. Sie berichtete auf der Grundlage von zwei Umfragen aus den Jahren 2002 und 2005/06 über die Erfahrungen der sorbischen Firmen mit den sprachlichen Fähigkeiten ihrer Lehrlinge. Sie stellte fest, dass für die Hälfte der befragten Unternehmer die sorbische Sprache wichtig ist, für 10 Prozent von ihnen sogar sehr wichtig. Zugleich registrierten 60 Prozent der Befragten eine abnehmende Tendenz der Sorbischkenntnisse ihrer Auszubildenden. Deshalb sollten die Berufsschüler zusätzlichen Sorbischunterricht erhalten. Damit könnten sie ihre Rechtschreibung verbessern; zugleich würde eine Möglichkeit geschaffen, Fachausdrücke zu lernen und diesen neuen Wortschatz schnell in der Bevölkerung zu verbreiten.

Wědomostnicy Serbskeho instituta w Budyšinje (foto) referowachu na hospodarskej konferency Domowiny wo wužiwanju serbsčiny we wšelakich wobtuchach.
Foto: Serbski institut

Wuski zwisk mjez wuwićom ludnosće a hospodarstwa

Zawodny referat mješe **Hanka Budarjowa z Marketingowej towaršnosće Hornja Łužica-Delnja Šleska**.

Wona rysowaše wuski zwisk mjez wuwićom ludnosće a hospodarskim wuwićom.

Ludnosć w mjenowanym regionje je wot 1990 sem wo 13 procentow woteběrała. Po prognoszach so ličba wobydlerjow hač do lěta 2020 hišće raz wo 18 procentow niži. Poskitk džětowych městnow a z tym zwjazane šansy za přichod ludnosće regiona pak rozsudža we wosebitej měrje wo „wostaću“ abo „přečahu“ wobydlerjow. Rěčnica rozloži přičiny za rozdžělnu hospo-

darsku dynamiku, pokazuju mj. dr. na to, zo skića lokalne hospodarstwo w hospodarsce słabych kónčinach hač do 70 procentow džětowych městnow – z wida hospodarskeje dynamiki a politiki pak tute telko njewaža kaž na eksport wusměrjene firmy. Dalše informacije k demografiskim změnam w regionje namakaće w interneće pod www.zukunft-oberlausitz-niederschlesien.de kaž tež pod dypkom Diskusijny forum na stronje www.domowina.de.

Degeneracija serbskeje rěče?

Aktualne wuwićowe tendency w hornjoserbskej spisownej rěči

Dr. habil. Sonja Wölkowa, wotrjadnica za rěčespyt Serbskeho instituta w Budyšinje, spyta w swojim přinošku wotmołwić na prowokantne prašenje, hač mamy „degeneraciju serbskeje rěče?“

Rysuju aktualne sociolinguistiske wuměnjenja pokaza na konsekwency, kotraž maja globalizacija, pospěšenje techniskeho a wědomostneho postupa abo rozwiće medijoweje towaršnosće na serbsčinu: Dale bóle woteběraja domeny, w kotrychž wužiwa so serbsčina jako srědk dorozumjenja. W elektroniskich medijach dožiwjamy w přnim rje-dže hoberski rozrost němsko-rěčnych poskitkow porno marginalnemu postupej w serbskej rěči, kotryž njedowola trěbnu

diferenciaciju po cilowych a zajimowych skupinach. Zwostawa jako polo za natožowanje serbsčiny předewšěm swójba, wosebje w katolskich kónčinach tež cyrkej a nabožne žiwjenje, zwostawa wobtuch předšulskeho kubtanja a šule, dalokož so zarjadnišća dzeržec hodža, a zwostawa recepca čišćanych publikacijow (a to při spadowacym wuznamje čišćanych medijow porno elektroniskim). Nimale kóždy nošer serbsčiny natožuje we wšednym žiwjenju přewažnje

němčinu, serbsčina hraje porno tomu rólu přidatneho, fakultatiwneho a na wosebite situacije wobmjezowaneho srědka dorozumjenja.

Při prašenju za wuwicóm rěče ma so wobkedźbować diferencowanje mjez spisownej rěču, wjazanej na oficialne situacije na jednej a dialektami a wobchadneje rěču na druhej stronje, hdžež so spisowna rěč skerje njewočakuje, haj wona móže so samo jako kumštna abo cuza wotpokazować. Jedyn problem, kiž wuskutkuje začišć rěčneje degeneracije, wobsteji tuž w tym, zo přiběra procentualnje podžěl njeoficialnych situacijow za nałożowanje serbsčiny a nawopak spaduje podžěl oficialnych. Tak je wězo nawuknjenje spisownej normy a jeje přiwažće jako hódnoty chětro počezene – čłowjek so prosće přemato na nju zwučí. Druhi tajki problem je fakt, zo je rěčacemu hustohdy trěbne słownistwo abo fachowa terminologija njeznata. Ale nima serbsčina woprawdže wotpowědne wurazy abo znajmjeńša móžnosće je stworić? Tajki mylny začišć nastawa přez to, zo so snadneho wužiwanja serbsčiny dla hižo wutworjene wurazy prawje zakótwić abo přimnyć njemóža – słyšimy je prosće přerědko a tuž sej je njespomjatkujemy. Přidatne haćidło za stabilizaciju serbskich nowotwórbow je fakt, zo ma wobchadna rěč cyle hinašu strategiju wudospołnjenja słowoskłada, z tym zo je wjele liberalniša porno počonkam z němčiny hač spisowna rěč. Wažne haćenje su na kóncu tež bohužel přeco hišće techniske problemy při zasadženju komputera za serbsčinu. Tu je trěbne zaměrne přihotowanje we wobłuku šulskeho a potom wězo tež powołanskeho wukubłanja – tu však su najwjetše deficity. Młody Serb njedyrbi jenož kompjuter poslužować móc, ale měł tež wobknjezić jeho přiměrjenje potrebam serbsčiny. Je to poprawom tež šansa na wikach za profesionelnych poskičerjow kompjuterow a kompjuterowych poslužbow – dwurěčnosť je přidatna kompetenca, kotraž měta so ofensiwne poskićeć jako něšto

wosebite. Jenož poměrnje mało lužiskich abo serbskich firmow so w interneće tež serbsce prezentuje. Njeje to zdawna hišće standard. Ale runje to by byla nowa domena za spisownu serbsčinu, hdžež poprawom njeby směto ke konfliktam ze serbsčinu njerozumjacyimi přiřić. Njedziwajo na wšě wobmjezowanja wobkedźbujemy w spisownej hornjoserbsčinje podobne rěčnowuwicowe procesy kaž w druhich rěčach: intensiwny wutwar leksiki w faktisce wšěch tematiskich wobłukach a sylny přirost internacionalizmw grjeksko-łačonskeho a wosebje tež jendželskeho pochada. Nastorki za to zwjetša dóstawamy z němčiny.

Jana Bryckec na swojim džěłowym městnje pola Załožby za serbski lud w Budyšinje. Wona zakónči lětsa swoje wukubłanje jako fachowa přistajena za běrowowu komunikaciju. Foto: Jurij Helgest

W zwisku z intensiwnym wuwicóm słowoskłada přihotujemy tuchwilu w Serbskim instituce słownik pod titlom „Mały němsko-hornjoserbski słownik noweje leksiki“. Tajki słownik je móžnosć, spěchować stabilizaciju nowych pomjenowanjow, zo so wone přimnu. Dalši charakteristikum našeho džensnišeho zjawneho rěčneho zadźerženja, kiž móže zawjesć ke konkluziji wo rěčneje degeneraciji, je najskerje tež wěsta rěčna „liberalizacija“, přiběrace wotpohladne wužiwanje njespisownych, wobchadnorěčnych elementow we wobłuku spisownorěčnych, potajkim mjenje bóle oficialnych tekstow abo wuprajenjow. Najwjetši wobłuk tworja tu za hornjoserbsčinu

moderne medije: publicistika a elektroniske medije. To pak njeje specifiski zjaw serbsčiny, ale wobkedźbuje so mjezynarodnje w rěči medijow.

Jedne však dyrbymy woprawdže jako zjaw rěčneje degeneracije widžeć: hdyž dale bóle woteběra znajomosć normy spisownej rěče a kmanosć ju wotpowědnje normam wužiwać, njech su to leksikaliske abo fonetiske abo gramatiske normy.

Tež tu drje je stupaca dominanca němškorěčnych žiwjenskich wobłukow wina a woteběranje domenow serbskeje spisownorěčneje praksy. A nic naposledk drje je přičina tež we wěstych njedostatkach posrědkowanja spisownej normy w šuli a jich nimale

dospołne falowanje na dalšim wukubłanskim puću wjetšiny serbskich młodosnych. Dyrbi však so prajić, zo steji wučer serbsčiny tu tež pola swojich maćernorěčnych šulerjow před woprawdže jara čežkim nadawkom – dyrbi faktisce spytać narunać njedostatki falowaceje abo njedosahaceje serbskorěčneje praksy. Rozrisanje móže jeničce być w tym, zo so zaměrnje na tym džěła, hišće eksistowace wobłuki nałożowanja serbsčiny zakitować a dźeržeć a wšo činić, zo so tute wobłuki, hdžežkuli je to móžno, hišće rozšěrja. Wosebje wažne je to w zwisku z młodzinu, dokelž stej čišć němškich poskitkow a wabjenje z nimi wosebje za młodych ludźi přezměrnej.

Serbsčina w džěłowym swěće – móžnosće a hranicy

Wo wjele sylnišo měto so wo móžnosćach zaprijeća hospodarskeje komponenty do cyłkowneho spěchowanja serbsčiny diskutować. To praji dr. Ludwiga Ela, wědomostnik Serbskeho instituta a člon Zwjazkowneho předsydstwa Domowiny.

We Łužicy nachadźamy wosebje w teritoriju serbskich katolskich gmejnow Kamjenskeho wokrjesa a we wobkruhu Radworja a Budyšina serbske abo dwurěčne komunikaciske situacije w džěłowym swěće:

1. Serbsčina so wužiwa w gospodarstwe a wikowanju, jeli zo so partnerojo rozmołwy dosć derje znaja a serbsčinu preferuja.
2. W serbskich institucijach je nałożowanje serbsčiny zwjetša obligatoriske.
3. Po zakonju ma w Serbach kóždy prawo, w zarjadach

swoju maćerščinu wužiwać. Faktisce pak je wužiwanje tu toho prawa jenož w gmejnach zwjazka „Při Klošterskej wodže“ poměrnje njekomplikowane.

4. Dwurěčnosť w socialnym a strowotniskim zastaranju (pola lěkarja, při zastaranju přez hladanske služby atd.).

5. Dwurěčnosť we wabjenju a w prezentaciji priwatnych a zjawnych zawodow a institucijow a sponsorowanje serbskich aktiwitow.

(Dale na stronje 6)

Tež pólsčina podawa so na Šuli za dolnosersku rěc a kulturu w Choćebuzu. Šula mohła ze swojej strukturu a organizaciju być z přikładom za Hornju Łužicu. Foto: Šula za dolnosersku rěc a kulturu

Serbščina w džěłowym swěće ...

Za region „Při Klosterskej wodze“ móžachmy zwěsćić, zo ma serbščina za wjace hač poloju předewzaćelow wuznam, wosebje za dobry kontakt ke kupcam. Woni widža we wužiwanju serbščiny pozitiwny wliw na atmosferu w zawodze a hódnoćachu rěčne zamóžnosće jako wosebitu wosobinsku kwalifikaciju sobudžětaćerjow. Serbščina wužiwa so hłownje ertnje. Jako přičiny, zo so serbščina mało resp. jenož ertnje abo scyła njewužiwa, podachu so njewěstosć w fachowej terminologii, pobrachowace programy za kompjuter a falowace standardizowane formulary.

Bjez dwěla ma jeje wužiwanje w džěłowym swěće wuznam za zdžerženje serbščiny. Strózbje pak dyrbymy za to skerje wobmjezowane móžnosće konstatować. Za gospodarstwo we Łužicy dyrbymy zwěsćić: Serbsku rěč wužiwa předewzaćeljo wosebje potom, hdyž maja tradicionelny, znaty a stabilny kruh serbskich klientow a hdyž so jich skutkowanje na serbski teritorij koncentruje abo wobmjezuje.

Wo wjele sylnišo měto so wo móžnosćach zapřijeća hospodarskeje komponenty do cyłkowneho spěchowanja

serbščiny diskutować. K tomu někotre namjety:

- Sylniše prócowanja wo wobkedźbowanje serbščiny w zjawnych institucijach a zarjadach. Njemóžemy wočakować, zo priwatne gospodarstwo dwurěčnosć pěstuje, ale stat zakonske winowatnosće zwjeršnje abo jenož „pro forma“ spjelni.

- Rozšěrjenje rěč spěchowacych aktiwitow RCW na dalše pola, mjez druhim tež na gospodarstwo, socialne a kulturne zastaranje a wukubtanje powołanskeho dorosta.

- Rozmyslowanje wo modelowych projektach za spěchowanje serbščiny w gospodarstwie. Tu eksistuja zajimawe přikłady druhich mješinowych rěčow w EU.

- Zaměrne wabjenje fachoweho serbskorěčneho dorosta (dobry přikład: wiki za dorost). Snano hodži so zestajeć datawa banka serbskich studowacych a wuknjacych, zo móhli so zajimowane předewzaća sčasom wo jich kubtanskich směrach atd. informować. Jeli prognoza wo hižo w blišim času falowacych fachowych mocach we Łužicy přitřejchi, je tu natwarne džěto na času.

- Spěchowanje dwurěčneje prezentacije zawodow, inkl. w interneće; tež z pomocu rozšěrjeneho serwisoweho poskitka RCW.

Negatiwne předsudki su zwjetša zhubili

Za nowu serbsku rěčnu šulu za Hornju Łužicu wupraji so Hilža Nukowa, kiž bě šěsć lět jako wučerka w něhdyšej Serbskej rěčneje šuli w Minakale džěłata.

Wuchadzišćo jeje přednoška běchu pozitiwne nazhonjenja wukubtanja na něhdyšej Serbskej rěčneje šuli w Minakale: Kursisća su sej w štyri- abo dwuměsačnych kursach zakładne znajomosće serbščiny přiswojili, kotrež dyrbjachu w pruwowanjach dopokazać. Tójšto přistajenych zjawnych zarjadnišćow su zeznali serbske stawizny, wašnja a nałožki Serbow, serbsku literaturu, hudźbu a tworjace wuměštwa kaž tež Serbow nastupace zakonske postajenja. „Swoje negatiwne předsudki wo Serbach je na kursach na rěčneje šuli nimalo kóždy zhubił,“ tak Hilža Nukowa. Džensa poskića

někotryžkuli serbski rjemjeslnik swoje twory jenož w němskej rěči. Jedna přičina toho móhla być, zo wón serbske pomjenowanja za wěste produkty njeznaje.

Je potajkim trjeba, zo zdžěłaja so terminologiske słowniki za rěznikow, pjekarjow, frizerow, blidarjow, korčmarjow atd. Dale měli so rěčne kursy poskićeć, kotrež su na jednotliwe powołanje přitřihane, a to tam, hdžež su wobdžělnicy doma. Šula za delnjoserbsku rěč a kulturu mohla z přikładom za Hornju Łužicu być: „Njetřebamy dom, ale hibićiwu wosobu, kotraž kursy organizuje, za nje wabi a sama tež wěste kursy přewjedže.“

Hermann Jahn, znaty blidař w Dešnje. Foto: Adelheid Dawmowa

Dolnoserbska rěč jo blisko pólskej rěcy

Ja som Hermann Jahn a w pětjej generaciji blidař w małej wejsańskej blidarni w Dešnje. Hyšći dwě generaciji naslědk jo toś ta blidarnja z małym rolnikarstwom zwězana była. Tak jo žywjenje a pšežywjenje blidarskeje familije zarucone było.

Serbska rěč jo tencas wobchadna komunikacija we jsy, doma a w blidarni była. Wót kónca wójny jo se to pomaćem změniło. Ja som serbski rožony. Wót małego som serbsku rěč styšať a powědať, ale pisať a cytať ju nje som nawuknuť, ako teke moje sobuwukniki nic. Ale něco som až doněta serbskego zachowať.

Mjazy Pólakami a Serbami su južo pšecej styki wostali. To su pšedewšym kulturne kontakty a pšijašelske zwiski byli. Teritorialna bliskosć se pokažo na młogi part ako lěpšyna za wobeju. Ja bydlim jano styrzaska kilometrow wót granice zdalone, sedymzaset kilometrow jo do Žar. W žinsajšnem casu spěšnych komunikacijow a wótcynjonych granicow jo nam Pólska bliska ako žednje. Wušej togo se wuwija jeje pšistup do EU.

Ze słowjańskimi susedami jo naša familija wót něga kontakty měła. K nam su wogłědali wósobiny z Českeje, Pólskeje a Słowakskeje. W Žarach smy blidařa a pšekupca znali. Tencas som južo pólske słowa styšať. Dolnoserbska rěč jo blisko pólskej rěcy. Togodla som ja teke pózdžej pólsku wobchadnu rěč mimo šěžkosćow powědať nawuknuť, pisať ju pak njamogu. Jadnogo dnja jo se pokažo, až naš maťučki

zawod kapital wobsejžijo. Kapital jo byť znaše drugeje rěcy. A to jo pšišto tak:

Na zachopjeńku žewješzasetych lět, po politiskej změnje, nje som dobrego fachowego žěłašerja namakať. We wokolnosći su dobre blidaře felowali. Co cyniš? Som se pšemysliť, lěc mogu ze swójiimi zwiskami do Žar něco wugbať a wopytať wót tam boršu dostať. A to jo se mě ražiť. Serbska rěč, kótaruž nje som za moje dalejwuwiše až do togo trjebať, jo se naraz ako trěbna wopokazať. Som se ze swójeju serbskeju rěču procowať, ju za swóje zajmy zasajiš. Ale ja som mēnjenja, až se taka iniciatiwa jano pšez rěč, a to w rucnikarstwie abo pla službnych wugbašow (Dienstleistungen) wupłašijo. Což pšez statne instance žo, trjeba cas. Ale pla mnjo jo se to bzeze běrokratije wuwilo. Dowólnosć za górzejbranje góštnego žěłašerja som z Frankobroda dostať, pšizwóliili su poľtra lět.

Mój předny góštny žěłašer jo wjelgin pilny a dobry fachowc byť. Wót njogo som pólsčinu nawuknuť. W krotkem casu smej se rozměťej. Slědowali su dalšne žěłašerje. Žedne su teke dwójcy w Dešnje žěłali. Wšykne su se spěšnje zažywili, z drugimi kolegami se rozměli a pšipódlu něco nimski

nawuknuli. Ja som se na nich spuścił mogał.

Něnto som se kšěł rozglědowaš dalej za granicu, snaž mógu tam firmu natwariš.

We wukraju statkowaš, to za mnjo groni:

1. Nowe góspodarske a priwatne kontakty natwariš,
2. Swóje produkty pórucowaš a produkty drugogo kraja póznaš
3. Pšedawanje produktow rozšyriš na wětšy teritorium
4. Na wuwise europskich wikow glědaš a to wósebnje blisko granice.

Pšez swóje procowanja som wěcej zacuša za pólske rucnikarstwo dostał a mały doglěd do njogo. Dalej som se wopoznał z problematiku zrosćenja wikow a som pši tom pšecej sobuwikowarjow we wukraju we wócy ma měł.

Potom som na myśli měł, z pomocu swóich wukrajnych blidarjow w Pólskej firmu wótcyniš. To jo se mě we Wrocławju zgłucyło. Někotarych z mójich něga góštnych žětašerjow som we Wrocławju pšistajił. Tam som zwětšego za nimski mark produkował. Produkty som do Nimskeje wózył. Nejwěcej smy produkowali wězby, carporty a schódy. Montěrowali su je pšedewšym serbske a nimske kolegi mójeje Dešańskeje blidarnje. Problemow jo mało wóstało. Zažěłanje tamnych žětašerjow ga njejo notne było. Na normu a kwalitu su zwucone byli a su wšykno perfektnje zmejstrowali.

Stowko cu hyšči groniš ku zgromadnemu žětoju z pólskimi statnymi instancami. Teke to jo kradu njeproblematiske było. Terminy su dali za krotšy cas a dowólenja a wopisma su spěšnje slědowali.

Za serbsčinu w powołanskim wukubłanju

Wo předmjeće serbsčina w powołanskim wukubłanju poda Mikławaš Krawc wobšěrny dohlad do zakonjow, wuměnjenjow a praksy zašlych nimale šěsć lětdžesatkow.

Po přewróće je wučba serbsčiny jeničce na Serbskej fachowej šuli za socialnu pedagogiku w Budyšinje z dwěmaj tyždženskimaj hodzinomaj wobstatk powołanskeho wukubłanja. Wón sej přeje, tak M. Krawc, zo bychu z hos-

Tomaš Rječka (naprawo), předewzačel z Kamjeneje pola Radworja ze sobudžětačerjomaj swojeje firmy. Foto: priwatne

Wobknježenje rěče partnera ma za najwažniši fundament

Tomaš Rječka, předewzačel z Kamjeneje pola Radworja a čton prezidija Zwjazkowego předsydstwa Domowiny rozprawješe wo swojich nazhonjenjach ze serbskej rěču w hospodarstwje w zašlych 20 lětach:

Hač do 1990 džětach w zawo-
dže z 1.000 sobudžětačerjemi
we Wulkej Dubrawje. W tu-
tym zawo-
dže serbska rěč,
hač na mjezsobne kontakty z
wědomymi Serbami, žanu rólu
njehraješe.

Z mojim zesamostatnjen-
jom w lěće 1990 přiběraše
wužiwanje serbsčiny w taj-
kej měrje, zo mējach dale a
huscišo kontakt ze serbski-
mi kupcami. Při přistajenju
sobudžětačerjow kładzech na
spočatku wulku wažnosć na
serbskosć w firmje. Němsce
so rozmołwjeć, to móže kóždy.
Mamy wokomiknje 45 do 50
sobudžětačerjow – wot 1990
do 2006 wukubłachmy něhdže
16 wučomnikow, z nich bě 70
procentow serbskich.

Ale počasu a po powjetšenju
firmy so naš radius nadawko-
dawarjow po wšej Sakskej a
zdžěla wšej Němskej rozšěri.
To woznamjenja za mnje, tež

kruh sobudžětačerjow z regi-
ona Drježdžany, Žitawa, Horni
kraj dla dalokich pućow (bliže
kupcam) přistajić, zo bychu
kupcam bliže byli. Mamy ně-
kole nimale počatku serbsko-
rěčnych sobudžětačerjow. Z
tym wostawa serbsčina w
zawo-
dže wažna komunikaci-
ka rěč.

Druhi aspekt mojeho skut-
kowanja je był załoženje
našeje firmy w lěće 1997 na
kromje Warszawy w Pólskej.
Započatk tutoho skutkowanja
su byli priwatne kontakty před
něhdže 30 lětami. Přez politi-
sku změnu 1990 su so počahi
do hospodarskich kontaktow
změnili. Za mnje je w tutym
zwislu wobknježenje pólsčiny
wuměnjenje. Sym pólsčinu
po 10 lětach šule w Radwor-
ju awtodidaktisce z pomocu
serbsčiny nawuknył. Kóždemu,
kiž ma ambicije do wukraja
styki nawjazać, móžu radzić:
sej to za wuši zapisać, zo je
wobknježenje rěče partnera
najwažniši fundament dobreho
a dołhodobneho zhromadneho
džěta. To započina so z kupju
ležownosće abo podpisanjom
wotnajenskich dokumentow,
přistajenjom sobudžětačerjow
a saha hač ke kontaktam z
kupcami atd.

Serbska rěč je za mnje priwat-
nje jara wažna (je tola moja
mačersčina) a hospodarsce
wažny aspekt mojeho skutko-
wanja.

Wutroba kóždeho naroda je hospodarstwo

Mónika Cyžowa, člonka Zwjazkowego předsydstwa Domowiny a předsydkka Zwjazka serbskich rjemjeslnikow a předewzačelow (ZSRP), zahaji swój přinošk z džakom wšěm, kotřiž su ideju hospodarskeje konferency zrodžili a přesadžili.

Wuchadžejo z toho, zo je
so naša narodna organiza-
cija dotal hłownje na kultu-
ru koncentrowała, je džen a
trěbnišo, naš wid na hospo-
darstwo wusměrić. M. Cyžowa
podšmórny: „Wutroba kóždeho
naroda je hospodarstwo. Hdyž
wutroba přestanje bić, so bór-
ze wšitke stawy a stawčki
– kaž rěč, kultura, wuměštw
a pismowstwo – zhubja.”

W srjedžišću jeje přinoška
stejachu wuslědki dweju
naprašowanjow w towarstwje
ZSRP nastupajo wukubłanje
a kmanosće wučomnikow.
Přirunujo wuslědki naprašo-
wanja lěta 2002 z rezultata-
mi lěta 2005/2006 referen-
ka zwěsći, zo lědma hišće
třećina zawodow wučomnikow
wukubłuje. Přičiny toho su:

1. Firmy nimaja tu we łužicy
dosć nadawkow a tak džětaja
zwonka Sakskej. Tuž njemóža
předewzačeljo zaručić, zo so
wobmjezowany džětowy čas
za wučomnikow dodžerži.
Wukubłanje w šuli (husto
dwaj abo tři dny wob tyždžej)
njehodži so garantować,
dokelž wostawaja cyły tyždžej
na twarnišću zwonka łužicy.
Nimo toho maja so wšelake
prawniske a zawěšćenske rja-
dowanja wobkedžbować.

2. Zawody nimaja dosć na-
dawkow a tak njemóžeja
předpisany wukubłanski pro-
gram dodžeržeć a dobre
wukubłanje zaručić.

3. Wjele firmow so wukubłanja
špatnych nazhonjenjow dla
wzda.

Někotři firmownicy su ze swo-
jimi wučomnikami negatiwne
nazhonjenja zběrali. Do toho
słušeja špatne wuswědčenja
a njepristojnosć napřećo swo-
jim wukubłacym, njewobsta-
cne pruwowanjow ze wšěmi z tym
zwisowacymi konsekwencami
abо njemoraliske zadžerženje.

(Dale na stronje 8)

Hłowna zhromadźizna župy „Michał Hórnik“

Dnja 22. septembra wotměje so w něhdyšej šuli we Wotrowje Hłowna a wólbna zhromadźizna župy „Michał Hórnik“ Kamjenc. Županka Trudla Kuringowa poda rozprawu wo džěławosći w zašlej legislaturnej periodže. Zdobom chcedža swoju přichodnu džěławosć planować a sej nowe župne předsydstwo kaž tež župana/županku wuzwolić. Zhromadźizna je zjawna, zajimcy su wutrobnje witani.

Wutroba kóždoho naroda...

(Pokročowanje ze strony 7)

Runje hdyž su kupcy potrjeheni, so to na cyty zawod wuskutkuje. Předewzaćeljo wočakuja mj. dr. lěpše censury a wjetšu motiwaciju młodostnych, zaměrniše a samostatne wuknjenje, kreatiwnosć, lěpše wukony w matematice a fyzice kaž tež zwólniwość k fleksibelnemu džěłowemu časej. Wučomnicy měli so sobudžělačerjam a klientam napřečo bjezporočnje zadžeržec, spuščomni być, firmowe interna za sebe zdžeržec, spěšnje zapřimnyć a nowym wuwicam wotewrjeni być. Połojca wobdžělnikow naprašowanja praji, zo je jim serbska rěč wažna, 10 procentow z nich samo, zo je jim jara wažna. Přirunuju narok a woprawdžitosć, zwěsći 60 procentow interviewowych partnerow spadowacu tendencu wobknježenja serbsčiny porno naprašowanju z lěta 2002. „Přećiwo tajkemu stawej dyrbymy wojować“, měni M. Cyžowa. Wona namjetuje šulerjam přidatnu maćernorěčnu wučbu poskićec, a to na polach powšitkownej wědy, serbskich stawiznow, prawopisa a fachowych wurazow. Wukubłanje měło so stać w měšanych skupinach, tak zo by so nowy fachowy słowoskład spěšnje w ludnosći rozšěrjať.

Wulki swjedžen na Njepilic dworje

Dnja 23. a 24. septembra w Rownom wulce swjeća. Składnosćow je hnydom tři: 240. posmjertne narodiny Hanza Njepile (1761 – 1856), jeho 150. smjertny džen a 200-lětna wobstaće Njepilic dwora (foto). Potom ma rekonstrukcija statoka serbskeho połbura a ludoweho spisowačela wotzamknjena być.

Pisany program domoródnych a hosći wočakuje: Sobotu w 10 hodž. wotewrja so burske a rjemjeslniske wiki. W 14 hodž. zahaji so swjedženski čah. Popoždnu předstaja so džěci a młodostni ze swojimi programami: WITAJ-pěstowarnja Rowno, pěstowarnja Trjebin a Serbski džěcacy a młodžinski ansambl Slepo z. t. W 17 hodž. prezentuje so folklorna skupina „Wesele Przyprostyńskie“ z Pólskeje. Wot 19 hodž. zaharja hercy k rejam.

Njedzelu wotměja so w 9.30 hodž. kemše pod hołym njejom. Po tym wotewrja so znowa wiki a kapaťje z Rowneho a Miłoraza zahrajetej. Popoždniši program zahaji w 13 hodž.

mjenowana pólska skupina. Swjedženski program steji wot 14 hodž. cyle w znamjenju žiwjenja a skutkowanja Hanza Njepile, předstajeny wot předsydy towarstwa Njepilic dwór, Manfreda Nickela. W nim skutkujaja sobu hudźbnicy Serbskeho folklorneho ansambla Slepo, Kantorki, wjesne džiwadło a WITAJ-šulerjo kaž tež Serbski kwasny čah Slepo z. t. Wot 16 hodž. hudźi, spěwa a rejuje Serbski folklorny ansambl Slepo. Swjedžen wuklinči ze smolnicowym čahom.

Wšitcy zajimcy su wutrobnje na swjedžen do wsy Slepjanskeje wosady přeprošeni.

Foto: Wolfgang Kotissek

Ze župy „Handrij Zejler“ Wojerecy

Dnja 22. junija skonstituowa so we Wojerecach pod nawodom županki Brigity Šramineje (5. wotlěwa) nowowuzwolene předsydstwo župy „Handrij Zejler“. Hłownje diskutowachu wo džělowych čezišćach. Na dnjowym porjedže steješe na tutym přnim posedženju tež wokrjesna reforma. Dale

schwalichu namjetaj za Myto Domowiny a za Čestne znamješko Domowiny. Referent Domowiny Werner Sroka (stejo) informowaše člonow wo přihotach „Dnja serbskeje kultury“ we Wojerowskim zwěrjencu, kotryž ma so w nalěcu 2007 wotměć.

Tekst a foto: Měrćin Kašpor

Nowa komedija wot Jurja Kocha

„Złoty palec“ w Budyskim džiwadle

Sobotu, dnja 11. nowembra, w 19.30 hodž. wotměje so w Budyskim džiwadle na hrodže prapremjera noweje komedije z pjera Jurja Kocha „Złoty palec“.

Keklija je wulka, hdyž dže wo złoty pjeršćen z diamantom, kotryž namaka Minka w husycy, kotruž w nadawku knjeni von Wackerrode kutli. (Hrabinka chce składnostnje wróćenja ležownosćow do swójskeho wobsydstwa za cytu wjes swjedžen wuhotować.) Komu pjeršćen słuša? Sudnik Schaffhausen wodži jednanja po zašmatanych pučach, na kotrychž so přeco dalši požadarjo diamantoweje drohočinki přidruža, doniž ... Ducej po puću měri Jurij Koch (lětnik 1936) ludžace počinki a njepočinki a staja je do ramika, w kotrymž skónčnje wyše mocy sudža. Přetož: Moralist Koch pokazuje z turbulentnej načasnej komediju, kak daloko dadža so ludžo z nahrabnosće za wobsydstwom deformować.

Režija: Lutz Hillmann

Wuhotowanje:

Miroslaw Nowotny

Hraja: Majka Kowarjec, Petra Wenzel-Bulankec, Peter Stahl j.h., Beno Mahr, Anna-Maria Brankačec, Tomaš Cyž, Měrćin Štođenk j.h., Luiza Wornarjec, Janusz Kawka

Tekst: NSLDž

Prapremjeru noweje serbskeje wjeselohry pokaža Němsko-Serbske ludowe džiwadło Budyšin składnostnje 70. narodnin Jurja Kocha, kiž wón dnja 15. septembra w Choćebusu woswjeći.

Tež Domowina gratuluje swojemu něhdyšemu městopředsydzje, wuznamnemu spisowačelaj a žurnalistej jara wutrobnje.

Impresum: Naša Domowina - Informacije třěšneho zwjazka • Informacije kšywowego zwězka • Informationen des Dachverbandes

Tu wozjewjene wosobinske měnjenja njekryja so w kóždym padže z měnjenjom wudawačela. Redakciski kónec: 22. 8. 2006

Wudawačel/Herausgeber: Zarjad Domowiny • Zarěd Domowiny • Geschäftsstelle der Domowina • awgust/August 2006

Póstowe naměsto/Postplatz 2 • 02625 Budyšin/Bautzen • www.domowina.de

Borbora Felberowa • tel. 03591-550 202 • faks: 03591-42408 • e-mail: felber-pr-domowina@sorben.com

Redakcija/Redaktion: Božena Pawlikec, Manuela Smolina, Waldi Lobert

Lektorjo/Lektoren:

Zhotowjenje/Herstellung: Claudia Knoblochec • Čišć/Druck: Serbska čišćernja/Lausitzer Druck- und Verlagshaus GmbH Budyšin/Bautzen